

Verslag van de 6th International Conference on Dormice (Gliridae), Siedlce (Polen), 20-24 september 2005

Afgelopen september nam een 50-tal onderzoekers uit 15 verschillende landen in Polen deel aan de zesde internationale conferentie over slaapmuizen. Hier ga ik voornamelijk in op de soorten die Vlaanderen en Nederland voorkomen: de hazelmuis en de eikelmuis. De onderwerpen worden hier kort aangehaald, de volledige verhalen zijn te lezen via de website van de Poolse Academie.

www.ib.ap.siedlce.pl/Dormice.html

Pat Morris opende het congres met een voordracht waarin hij o.a. het onstabielere klimaat van Groot-Brittannië ten opzichte van continentaal Europa, toelichtte. In Groot-Brittannië hebben hazelmuispopulaties, die sterk afhankelijk zijn van het weer en van bloemen, vruchten en insecten, een veel grotere kans op uitsterven door natte, koude zomers met weinig voedsel en milde winters waarin hazelmuisen ontwaken uit hun winterslaap, met energieverlies tot gevolg.

In Hongarije kennen hazelmuizen twee dichtheidspieken door voortplanting, in mei en september. In het gebied komen hazelmuizen ook voor in eikenbos met weinig ondergroei (enkel hazelaars), zij het in lage dichtheden (Kristof Hecker). Mogelijk overleven deze hazelmuizen door verbinding met populaties met hogere dichtheden in naburige bossen met veel ondergroei.

Sandro Bertolino presenteerde een poster over de status van de eikelmuis in Europa. In West- en Zuid-Europa lijkt de soort op veel plaatsen nog algemeen, maar in Centraal en Oost-Europa is ze zeldzaam, gaat het in dalende lijn en is ze op sommige plaatsen zelfs uitgestorven. Mogelijke verklaringen zijn klimaatswijzigingen en de toenemende menselijke druk, of toenemende competitie met de relmuis en de bosslaapmuis, die op sommige plaatsen hun areaal uitbreiden. De gegevens waarop Bertolino zich baseert, zijn niet up-to-date voor alle landen. Hij deed een oproep om meer gegevens te verzamelen om een overzichtsartikel te kunnen schrijven om te motiveren dat de eikelmuis een hogere beschermingsstatus nodig heeft.

Tijdens de conferentie werd een groot aantal posters gepresenteerd, hier door Wojciech Nowakowski. Foto: Dean Konjević

Sven Büchner voerde naar Brits voorbeeld een onderzoek uit in de Duitse deelstaat Saksen, waarbij de bevolking werd opgeroepen om zoveel mogelijk hazelnoten te verzamelen www.nussjagd.de. Van de 21.258 verzamelde noten, waarvan 13.990 binnengestuurd werden voor controle, waren er 291 aangevreten door de hazelmuis. In Vlaanderen is een dergelijk project moeilijk uit te voeren, omdat allerlei vergunningen nodig zijn om bossen te betreden en paden te verlaten.

Büchner had het ook over de vele eco-bruggen die in Duitsland gebouwd worden. Over de juiste constructie van bruggen voor hazelmuizen is nog discussie. De verschillende bruggen variëren van drie tot 38 meter breed

Rimvydas Juškaitis gaf een overzicht van de interacties tussen slaapmuizen en holenbroeders in hun volledige verspreidingsgebied. In Litouwen werd de bonte vliegenvanger het meest beïnvloed door slaapmuizen (hazelmuis, relmuis en bosslaapmuis).

De grote bosmuis lijkt wel een hazelmuisje te lusten en de geur van bosmuizen in een nestkast is voldoende om hazelmuizen weg te houden. In Denemarken zou door het ophangen van nestkasten het aantal gewone bosmuizen toenemen, en hiermee ook de predatie op hazelmuizen, waardoor het ophangen van nestkasten niet direct een goede beschermingsmaatregel lijkt. In het Verenigd Koninkrijk en Litouwen is hiervoor geen bewijs, en kunnen nestkasten de hazelmuisdensiteit zelfs doen verdubbelen.

Zowel Boris Kryštufek (Slovenië), Pat Morris (UK) als Michał Ściński (Polen) maken melding

van hoge aantallen relmuizen en reproductie in mastjaren en lage aantallen en geen reproductie in jaren met weinig voedsel. Door het merken van de relmuizen kwamen ze te weten dat de dieren niet sterven, maar dat na een voedselarm jaar weer dieren verschijnen die al aanwezig waren in het vorige mastjaar. Waar ze in de tussenperiode zitten, is niet bekend.

Pat Morris legde uit hoeveel belang er in Groot Brittannië gehecht wordt aan hazelmuizen. Alle ontwikkelingsplannen waar potentiële hazelmuis-sites bij betrokken zijn, omvatten hazelmuisinventarisaties en acties om de dieren veilig te stellen zijn verplicht.

Fabiana Panchetti voert in Italië onderzoek uit in enkele bossen die hazelmuispopulaties herbergen. Hazelmuisnesten in nestkasten onderscheiden zich van bosmuizennesten door hun gevlochten structuur, waarbij de bladeren niet gewoon los in de nestkast liggen. Ook brengen hazelmuizen geen voedsel mee in de nestkast. De hazelmuizen hadden een voorkeur voor plaatsen met een hoge boomdichtheid en veel overlap van takken, mogelijk als bescherming tegen predatie door uilen. Op plaatsen waar ze door een meer open vegetatie moesten bewegen, was de dagelijkse activiteit korter en vermeden ze verplaatsingen in de schemering. De sluiting van het kroondak en de floristische diversiteit speelden geen rol bij hun aanwezigheid.

Jolanta Bartmańska (Polen) vond hazelmuizen in een sparrenbos. In Groot Brittannië werden zelfs hazelmuizen gevonden in heidegebieden (o.a. slapend in een pol pitrus). Allerlei biotopen zijn dus blijkbaar geschikt - zij het niet altijd in even grote mate - en daar dient men rekening mee te houden bij het definiëren van potentiële hazelmuis-sites.

Magdalena Niedziałkowska (Polen) is een onderzoek gestart naar habitatvoorkeur en genetische diversiteit van hazelmuis, relmuis en bosslaapmuis in 7 grote bossen in noordoost Polen. Ze doet via haar poster een oproep om ook stalen in te zamen uit andere landen om te analyseren.

Anna Zajtseva (Oekraïne) onderzocht de samenstelling van hazelmuisnesten in nestkasten. De hazelmuizen gebruikten hier naast eigen nesten ook regelmatig nesten van withalsvliegenvanger, koolmees en pimpelmees. Afhankelijk van de vorige

bewoner van de nestkast waren er verschillende types hazelmuisnesten: bladernesten, gemengde, gelaagde en grasnesten. De hazelmuizen gebruikten vooral bladeren, maar ook gras, mos, hout, dierlijke en menselijke materialen.

Michael Woods (UK) beschreef enkele projecten uit Zuidwest-Engeland. In het South West Dormouse Project (www.english-nature.org.uk/pubs/publication/PDF/524.pdf) worden lichtgewicht nestbuizen gebruikt om een grootschalige hazelmuisinventarisatie in veel verschillende habitats uit te voeren met vrijwilligers. Deze methode wordt verkozen omdat er niet overal hazelaar aanwezig is en omdat haarvallen slechts 5-10% van de kleine zoogdieren zouden oppikken. Het project heeft o.a. geleid tot een protocol voor wat als minimale inspanning moet beschouwd worden om de aan- of afwezigheid van hazelmuizen te kunnen bepalen met nestbuizen. Er werd opgemerkt dat de nestbuizen te klein zijn om in voort te planten, als beschermingsmaatregel zijn grotere buizen nodig.

Hélène Hürner (Wallonië) presenteerde een poster over het voorkomen van de slaapmuizen in België. De gegevens voor Vlaanderen werden overgenomen uit de Vlaamse Zoogdierenatlas. De gegevens voor Wallonië zijn schaars en moeten dringend aangevuld worden om te status te kennen en de soorten te kunnen beschermen.

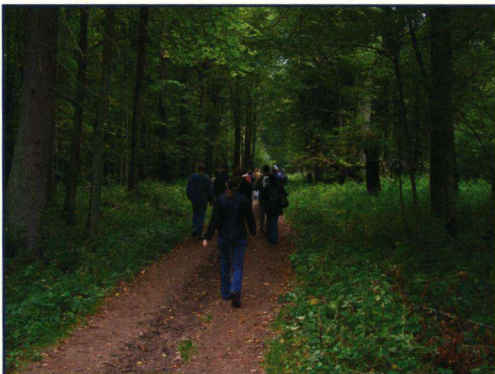
Zelf gaf ik een voordracht over de status van de hazelmuis in Vlaanderen en de inspanningen die de Zoogdierenwerkgroep levert om meer te weten te komen over de verspreiding van deze bedreigde soort. Zodra de verspreiding voldoende gekend

is, zal ook in Vlaanderen een monitoring worden opgezet, vergelijkbaar met het meetnet Hazelmuis van de VZZ, dat kadert binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).

Michael Woods, voorzitter van The Mammal Society, meldde dat zij een monitoring op Europees niveau willen opzetten, zodat gegevens van verschillende landen onderling vergelijkbaar zijn. Een dergelijke monitoring loopt al in Groot-Brittannië (zie www.jncc.gov.uk/page-1757, www.tracking-mammals.org) en ook met de VZZ, die ook al een aantal meetnetten heeft opgezet, wordt overlegd.

Het congres werd afgesloten met de intentie om een brief te schrijven aan de Bern Conventie en de Habitatrichtlijn om te wijzen op de achteruitgang van of het gebrek aan gegevens over de status van de verschillende soorten slaapmuizen. Met de brief wil men motiveren dat alle slaapmuizen een hogere beschermingsstatus nodig hebben en dat de verschillende landen dringend maatregelen moeten treffen om de achteruitgang tegen te gaan of om meer inzicht te verwerven in de huidige status.

Goedele Verbeylen
Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep Vlaanderen
Willendriesstraat 30, 2812 Muizen
goedele@zoogdierenwerkgroep.be

Een uitstapje naar het bos van Bielowieża.
Foto: Dean Konjević